

De Nonell a Picasso, de Meifrèn a Miró

La Galeria Joan Gaspar de la plaça del doctor Letamendi de Barcelona recorda amb una exposició quins eren els artistes preferits per Joan Gaspar Paronella, fundador, amb els seus cosins, de la mítica Sala Gaspar de Consell de Cent.

Miró i Picasso. Nonell i Manolo. Clavé i Tàpies. Alfaro i Viladecans. Arranz Bravo i Bartolozzi. Chillida i Calder. I Meifrèn.

Darrere d'aquests noms, hi ha tota una vida dedicada a l'art, la del protagonista d'un dels capítols més importants de l'art català, i de la represa artística i cultural de la postguerra.

La Galeria Joan Gaspar, de la plaça del doctor Letamendi de Barcelona, hereva de la mítica i enyorada Sala Gaspar del Consell de Cent, exhibeix una selecció d'obres d'artistes relacionats personalment i professionalment amb Joan Gaspar Paronella (Barcelona, 1911-1996), un dels tres cosins que dirigien l'establiment de Consell de Cent. Moltes d'aquestes obres van dedicades al galerista i formaven part de la seva col·lecció particular.

L'exposició commemora el centenari de naixement d'un galerista excepcional. Parlem de l'home que va presentar a la Barcelona franquista l'obra dels tres artistes antifranquistes més notoris, Picasso, Miró i Clavé; l'home que va impulsar l'art d'avantguarda en un país on només es venien els paisatges i els retrats. I l'home que va convertir el carrer del Consell de Cent en el carrer de les galeries d'art.

JORDI PLAY

Aiguafort que Picasso va dedicar a Joan Gaspar el 6 de febrer del 1960. Forma part de l'exposició "Recordant Joan Gaspar Paronella. 1911-2011", oberta a Barcelona.

El pintor Eliseu Meifrèn, recorden els fills de Joan Gaspar Paronella –Joan, director de la galeria, amb la seva esposa, Núria Ridameya; Oriol, metge de professió; i Elvira, restauradora d'art– va ser determinant en l'inici de la Sala Gaspar. El pintor era amic,

i veí –compartien el mateix replà de l'Eixampla–, del primer Gaspar, Joan Gaspar, oncle dels cosins Gaspar.

El 1903, amb dos socis més, l'oncle havia obert un local al Barri Gòtic, de marcs, motlures, miralls i reproduccions religioses, però el 1909 l'esta-

bliment ja es trasllada a Consell de Cent. Llavors només eren dos socis i es coneixia amb el nom del company de Gaspar, Camil Benítez. El 1927 ja passa a anomenar-se Sala Gaspar i és l'any que s'hi incorpora un jove Joan Gaspar Paronella. Dos anys més tard hi arriba el cosí Miquel, fill de l'oncle Joan.

“Llogaven marcs per a exposicions”, ens comenten els germans Gaspar Farreras. “Si l'artista venia el quadre, venia quadre i marc i, si no, els tornava el marc”.

Durant la guerra, el gran negoci de l'establiment va ser el paper engomat, que servia per a protegir els vidres de les finestres dels bombardeigs.

Les primeres exposicions es fan els anys 30. Aquells anys, el dibuix era el protagonista de les exposicions que tenien més sortida. La sala va començar amb Nonell, i va continuar amb Meifrèn, Vila Puig, Matilla i Terruella.

Joan Gaspar Paronella sempre mostra orgullós els Nonells que va comprar el 1932 a la Fira del Dibuix de Barcelona, a bon preu, un dels quals forma part de l'exposició.

Ja abans de la guerra va adquirir una característica, can Gaspar, que seria bàsica en la galeria dels Gaspar: l'amistat personal amb els artistes.

Si cal parlar de la relació de l'oncle amb Meifrèn com a punt de partida de l'entrada de la família en el món de l'art, cal parlar de l'amistat personal de Joan Gaspar Paronella amb una bona colla d'artistes.

Va ser el cas, aquells anys 30, de la relació amb Joaquim Terruella. Si Gaspar va anar a parar a Llançà, a l'estiu, va ser a causa de Terruella. El paisatgista Joaquim Terruella i Matilla (Barcelona, 1891-1956), nebot i deixeble de Segundo Matilla, i també deixeble de Santiago Rusiñol, és un dels pintors i amics presents a l'exposició de la Galeria Joan Gaspar.

Acabada la guerra civil, les exposicions no es podran reprendre fins a final del 1939. Joan Gaspar va haver de convèncer el seu cosí —que s'hi resistia, atesa la misèria que vivia el país— de jugar-hi fort.

La primera exposició de la postguerra s'inaugura el dia 16 de desembre del 1939, amb obra d'Eliseu Meifrèn. Llavors ja era gran i es morí pocs mesos després.

JORDI PLAY

Els germans Gaspar Farreras —Elvira, Joan i Oriol—, fills de Joan Gaspar Paronella i Elvira Farreras, a la galeria de la plaça del doctor Letamendi. El quart germà, Pere, es morí el desembre passat.

Com recordaven Joan Gaspar i Elvira Farreras —autora d'*El Putxet. Memòries d'un paradís perdut* (La Campana, 1981)—, a la llarga entrevista amb Antoni Ribas publicada, també, per La Campana, el 1997 (*Memòries. Art i vida a Barcelona 1911-1996*), la inauguració es va fer a les deu del vespre, Va ser un acte de gala. Els homes anaven amb esmòquing i les senyores, molt mudades. Es va servir un *lunch* de Can Llibre i hi va acudir molta gent.

Va caldre, a més, posar anuncis a la premsa, perquè el col·leccionista no estava acostumat a “pujar” fins al carrer del Consell de Cent, ni a trencar passeig de Gràcia cap a l'esquerra.

Ara bé, la bona resposta del públic a les exposicions no els van fer abandonar el negoci dels marcs.

“Els marcs ajudaven a pagar les despeses generals”, diuen els Gaspar. La societat tenia tallers propis, amb molts treballadors, que no sempre donaven l'abast, i sovint n'havien d'encarregar a tallers de fora.

Ni tampoc no van deixar de vendre vidres. “El pare —diuen els germans— deia que després de la guerra es venien molts vidres, perquè amb els bombardeigs se n'havien trencats molts. També gravats i làmines, per a decorar cases i despatxos.”

De totes maneres, l'exposició Meifrèn va anar prou bé, i això va animar els Gaspar a regularitzar les exposicions. Un sol col·leccionista, Santiago

Martí, va comprar un bon conjunt de quadres.

A banda els inconvenients de l'època, Joan Gaspar Paronella, juntament amb el seu cosí, van haver d'afrontar la mort de l'oncle, esdevinguda el 25 de novembre del 1941, quan ells encara eren molt joves. Per a inspirar confiança als clients van incorporar el bibliòfil Manuel Feliu, deu anys més gran, a la direcció de la sala. Feliu va donar un fort impuls a la secció de llibres. Els llibres d'art i de bibliòfil constitueixen una part molt important de la història de la galeria.

Aquells anys, cada vint dies es feia una exposició. Obrien el diumenge al matí, fins a la una, com feien totes les sales d'art abans que la gent comencés a anar-se'n de la ciutat els caps de setmana. “Però molts diumenges a la tarda —diuen els germans— el pare es tancava a la galeria.”

Amb els anys, el local es va ampliar, a banda i banda, i fins i tot pel darrere, i això va permetre d'engrandir la sala d'exposicions i encabir-hi el taller de marcs.

Els anys 40, un comerciant majorista de teixits va adquirir uns quadres en canvi d'una casa d'estiueig de Sant Feliu de Guíxols. I a l'hivern, artistes de la sala com Lloveras, Sanjuan, Fin i Arenys —la major part, presents a l'exposició— hi anaven a treballar.

A Montserrat Gudiol, que va començar a col·laborar amb la sala el 1961, el matrimoni Gaspar-Farreras l'acompa-

JORDI PLAY

Núria Ridameya i Joan Gaspar Farreras, directors de la Galeria Joan Gaspar, envolten una escultura d'Andreu Alfaro. A sota, un Tàpies s'exhibeix al costat d'un Clavé. Joan Gaspar Paronella i el seu fill, Joan Gaspar Farreras, observen com Joan Miró signa un gravat.

nyaven a l'estranger, quan hi exposava. També hi és representada, a l'exposició. Per exemple, van acompanyar-la a la que va fer a Moscou, organitzada per l'ambaixador, Joan Antoni Samaranch.

A la galeria van rebre els artistes i intel·lectuals amb els braços oberts, aquells grisos anys 50. Per exemple, l'històric Club 49, fundat el 1949, va poder continuar duent a terme les seves sessions artístiques i culturals gràcies als Gaspar. I a partir del Club 49, els components del Dau al Set van entrar en relació amb la galeria. Antoni Tàpies hi va poder exposar ben aviat, el 1955.

La relació d'Andreu Alfaro amb la galeria també neix d'una amistat comuna, la de Joan Fuster.

Fuster passava sempre a visitar-los quan era a Barcelona i el matrimoni Gaspar-Farreras van hostatjar-se a casa seva, a Sueca. Fuster va presentar-los Raimon i Alfaro.

Les amistats comunes expliquen una vegada més la intensa relació, professional i personal, amb Picasso.

En aquest cas, va ser gràcies a l'amistat de Joan Gaspar amb el millor amic barceloní del pintor, Jaume Sabartés, el seu secretari.

La primera visita a can Picasso va ser el novembre del 1955, i la primera exposició de Picasso a can Gaspar va ser el mes d'octubre del 1956, si bé l'artista ja hi havia estat present en tres mostres col·lectives.

En total, s'hi arribaren a fer 25 exposicions de Picasso. Miró i Clavé vingueren a continuació pel que fa a les exposicions muntades a la galeria.

La més important de Picasso va ser la de l'hivern del 1960-61. A banda de les peces de ceràmica, aplegava trenta obres inèdites, triades per ell. Va ser la de les cues al carrer, un esdeveniment insòlit, en el món de les galeries d'art.

Només hi havia quatre obres a la venda, i no se'n va vendre cap.

A la del 1971, quan ja circulaven grups terroristes d'extrema dreta, finançats en secret per la presidència del govern —grups que podien cremar establiments culturals, com ara llibreries, per a intimidar els antifranquistes—, els Gaspar van demanar protecció al govern civil, i l'exposició va ser protegida pels grisos. Quan Picasso se'n va assabentar, va comentar als Gaspar: "Mira, la meua obra protegida per la policia franquista."

A més de participar, amb Picasso, Sabartés i el notari Noguera, en les converses que cristal·litzaren al Museu Picasso de Barcelona, Gaspar també va tenir un paper destacat en el quadre que el pintor va regalar per a la subhasta muntada en pro dels damnificats de les inundacions del Vallès. Elvira Farreras, acompanyada d'Anna Maria Torra de Gili, van anar a buscar el quadre. Com se sap, ningú no va comprar-lo, Picasso se'l va quedar per la important suma establerta, i els diners van anar a parar directament als damnificats.

Rigor i humor. Joan Gaspar Paronella es va ficar Picasso a la butxaca gràcies a dues de les seves grans virtuts, difícils d'aplegar en una sola persona, l'obsessió per treballar, la seriositat i la feina ben feta —la seva frase era: "Hi ha una crisi d'esforç..."— i el sentit de l'humor. Picasso s'hi divertia d'allò més, amb els Gaspar. Per exemple, amb els regals: una mona de xocolata amb l'estàtua de Colom, feta pel pastisser Antoni Escribà, i, al seu vuitantè aniversari, vuitanta gorres de cop.

Vist des d'ara, tot allò que va fer Joan Gaspar Paronella per l'art i la cultura del país sembla un miracle. I en part ho és. Si l'any 1950 Joan i Miquel Gaspar van poder viatjar a l'estranger per a comprar obra i relacionar-se amb artistes, exiliats i marxants, quan encara era gairebé impossible d'obtenir passaport, va ser gràcies al miracle de Lorda. El govern autoritzava els pelegrinatges a la miraculosa cova, que es feien des de Figueres amb autocar. Els dos Gaspar s'hi van apuntar més d'una vegada, però a Tolosa pujaven al tren de París, i de tornada feien el trajecte invers.

Lluís Bonada